Badanie pilotażowe nt. *Wpływu sztucznej inteligencji na model ryzyka audytu*

Scenariusz/kwestionariusz wywiadu strukturyzowanego

Wprowadzenie do rozmowy: Przedstawić cel badania.

Część 1. Metryczka *(wypełnia Ankieter) Do metodyki badań – charakterystyka respondentów*

1. **Imię i nazwisko** R40
2. **Stanowisko**

x	Audytor/Biegły rewident
	Dyrektor finansowy
	Nauczyciel akademicki
	Inne, jakie……..

3. **Sektor**

x	Sektor prywatny
	Sektor publiczny

4. **Doświadczenie zawodowe (liczba lat w zawodzie):** 30 lat – w tym 20 jaki biegły rewident
5. **Stopień/tytuł naukowy (jeśli dotyczy):** mgr
6. **Lokalizacja /miejsce zamieszkania** *(miejsce zamieszkania - osoba fizyczna):*
   Miejscowość:
   Kod pocztowy:
   Województwo: pomorskie

Część 2. Pytania merytoryczne

Pytania:

7. **Czy do tej pory znane było Panu/Pani zagadnienie dotyczące wykorzystania algorytmów opartych na sztucznej inteligencji w programach finansowo-księgowych i/lub w audycie (procesie kontroli)?**

x	Tak
	Nie

W audycie raczej nie, w programach finansowo księgowych. Może w tych systemach pomocniczych, bezpośrednio w programach finansowo-księgowych? Raczej nie. Tylko tyle, że ja się zastanawiam, bo nie do końca rozumiem pytanie i się zastanawiam, gdzie takie, w jaki sposób takie algorytmy sztucznej inteligencji mogły być wykorzystane. Tutaj szukam nawet tych bardziej skomplikowanych programów finansowo-księgowych i same programy finansowo-księgowe raczej nie korzystają z tych algorytmów, natomiast one zwykle, szczególnie w tych rozwiniętych systemach, są częścią jakiegoś większego systemu, czyli one pracują w takich systemach zintegrowanych. No i tam te algorytmy mogą być wykorzystywane szczególnie w takich procesach właśnie kontrolnych, albo fakturowania. Bo rozumiem,

że chodzi o taką robotyzację i automatyzację działań kontroli, czyli mówię w tych programach wspomagających, w księgach pomocniczych prędzej, w samych finansowo-księgowych raczej nie.

8. **Czy Państwo wykorzystują algorytmy oparte na sztucznej inteligencji w programach finansowo-księgowych i/lub w audycie (procesie kontroli)?**

   [ ] Tak
   [x] Nie
   [ ] Nie dotyczy

Jeśli tak, proszę opisać dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie. *(free text)*

9. **Czy spotkał/a się Pan/Pani z problematyką badawczą/dyskusją dotyczącą związku między wykorzystaniem AI a ryzykiem audytu?**

   [x] Tak
   [ ] Nie

Jeśli tak, proszę opisać dotychczasowe doświadczenia w tym zakresie. *(free text)*

No tak no to jest dyskusja, która powoli się staje coraz bardziej gorąca. To znaczy i już przedmiotem szkoleń niejednokrotnie są zagadnienia związane z wykorzystaniem właśnie tej sztucznej inteligencji. Szczególnie właśnie w procesach kontrolnych, czyli w momencie, kiedy audyt wykorzystuje zaufanie do systemu kontroli wewnętrznej w jednostce. Tak. Proszę zaznaczyć „tak".

10. **Proszę ustosunkować się do następujących stwierdzeń:**

Wyszczególnienie	1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Nie mam zdania	5 Raczej tak	6 Tak	7 Zdecydowanie tak
Stosowanie przez audytora w procesie badania algorytmów/narzędzi opartych na sztucznej inteligencji wpływa na ryzyko audytu.						x	
Stosowanie przez klienta programów finansowo-księgowych opartych na sztucznej inteligencji wpływa na ryzyko audytu.							x
Wyższe ryzyko audytu związane jest ze stosowaniem AI przez klienta			x				
Wyższe ryzyko audytu związane jest ze stosowaniem AI przez audytora	x						
W obu przypadkach ryzyko jest takie samo		x					

Proszę uzasadnić swoje stanowisko. (*free text)*

Ad. 1) Tylko jak rozumiem słowo „wpływa" generalnie na ryzyko, to czyli zarówno na zmniejszenie, jak i na zwiększenie tego ryzyka? Dobrze, to teraz, żebym lepiej zrozumiała, w jakim zakresie myśli Pani o sztucznej inteligencji w zakresie wykorzystania przez biegłych rewidentów czy w trakcie audytu, czy to przez księgowych, czyli innymi słowy mówiąc, czy mówimy o szeroko pojętej automatyzacji procesów księgowych i tak dalej? Czy mówimy również o wykorzystaniu, nie wiem, systemu w zakresie próbkowania analizy danych nawet takich algorytmów opracowywanych z przy pomocy prostych arkuszy Excela?

Bo teraz w momencie, kiedy mówimy o takich bardziej zaawansowanych systemach do analizy tak zwanej big data, to może w tych większych firmach audytorskich one są częściej wykorzystywane, niż w tych mniejszych. Rzadziej to są zresztą systemy statystyczne bardzo podobne albo dokładnie te same, z których korzystają również organy skarbowe. Natomiast w momencie, kiedy podejdziemy do analizy danych chociażby z jednolitych plików kontrolnych przy pomocy algorytmów, które biegli rewidenci sami z reguły opracowują, albo korzystają z gotowych opracowań w ramach arkusza Excela, to wtedy

musielibyśmy się cofnąć już do pierwszego pytania, bo ja dziś nie wyobrażam sobie pracy biegłego rewidenta bez tego narzędzia. Excel jest podstawowym narzędziem. Jednolity plik kontrolny wykorzystywany do bólu, ponieważ tam są pełne księgi, systemy komputerowe. Dzięki temu, że elektronizacja systemów księgowych postąpiła znacząco w ostatnim powiedzmy dziesięcioleciu, już nie powiem dwudziestoleciu, to praktycznie nawet bez plików JPK wiele danych, jeśli większość, bądź wszystkie można było wygenerować, czy tak mówiąc kolokwialniej zaciągnąć do pliku Excela i następnie je analizować. I sam Excel jest dla nas bardzo pomocny, bo wiele funkcji nawet bez wykorzystania funkcji skomplikowanych makr i tym podobnych, ale wiele takich prostych funkcji jakiś tam wyszukiwań pionowo, porównań, funkcji regresji - są wykorzystywane przez biegłych rewidentów. Nie mówię, że przez wszystkich, bo ciągle jeszcze są biegli, którzy rzadziej z tego korzystają i jednak badają na tak zwanego nosa, ale to już powoli odchodzi do lamusa. Szczególnie od ostatnich kilku lat, kiedy to ustawa o biegłych rewidentach wprowadziła obowiązek stosowania międzynarodowych standardów badania. I te standardy wymagają od nas tak zaawansowanych procesów, że ja osobiście nie wyobrażam sobie niestosowanie oprogramowania. Ja już jestem to pokolenie biegłych, które nigdy nie pracowało ręcznie. I dlatego tutaj cały czas mam wątpliwość odpowiadając na pytania, bo jeżeli przyjmiemy te algorytmy, już począwszy od Excela, to tak, tak i tak i na każde z tych pytań będzie tak, bo nie wyobrażam sobie księgowości bez tego. Nie wyobrażam sobie audytu bez tego i nie wyobrażam sobie kontroli wewnętrznej.

Ad. 2) Większość procesów kontrolnych, które da się zautomatyzować, są zautomatyzowane, a skoro tak, to właśnie przy pomocy tej sztucznej inteligencji w tym pojęciu. Natomiast jeżeli powiem, pójdziemy daleko w systemy, którym wrzucimy bazy i poklikamy, i nam wyskoczy, no to aż tak dobrze to nie jest. To jednak tutaj trochę trzeba takiego myślenia i pokierowania tym procesem.

Czyli bardziej mi tutaj w tym pytaniu chodziło o to, czy Pani jako osoba, która bada jakąś spółkę i Pani ma takie rozwinięte już narzędzia/algorytmy, które na przykład wykraczają poza te podstawowe funkcje Excela, które umożliwiają zweryfikowanie, wygenerowanie raportów w o wiele bardziej dokładniejszym stopniu niż to co w tym momencie oferuje Excel, czy to według Pani wpływa na ryzyko audytu?

Na pewno tak. Z punktu widzenia ryzyka związanego z firmą badaną nie - bo to jest niezależne, ale zpunktu widzenia możliwości przeprowadzenia większej ilości procesów, które pozwolą mi obniżyć, czyli w reakcji na to ryzyko, tak jak najbardziej tak. Zdecydowanie tak.

Już mówię - dlatego, że sztuczna inteligencja tu przede wszystkim będzie dotyczyła kontroli wewnętrznej, a wszelkiego rodzaju automatyzacja w kontroli wewnętrznej wyklucza, a przynajmniej zmniejsza ryzyko manipulacji i oszustwa.

Ad. 3) Nie, moim zdaniem raczej nie. Raczej tylko dlatego, że jeśli ktoś potrafi wykorzystać wyniki, to może manipulować danymi wsadowymi.

Ad. 4) Zdecydowanie nie. W momencie, kiedy audytor będzie wykorzystywał wszelkiego rodzaju narzędzia analityczne, które przeprowadzą analizę automatyczne na podstawie szczególnie dużych danych, to tak naprawdę wszelkiego tego rodzaju przeglądy, to mamy na to niejedne dowody statystyczne, które wskazują na to, że po prostu najwięcej nieprawidłowości wykrywa się właśnie przez te przeglądy. One wskazują szczególnie na takie nieprawidłowości, które są celowe, czyli wszelkiego rodzaju oszustwa, manipulacje, więc to są narzędzia, wszelkiego rodzaju przeglądy analityczne, a te przeglądy najczęściej, no najlepiej wykonuje się przy pomocy właśnie wszelkiego rodzaju algorytmów, czy tych bardziej, czy mniej skomplikowanych, to jest to jest ten proces, który daje nam dużo więcej niż bym 3 dni siedziała i śliniła dokumenty mówiąc brzydko.

Ad. 5) No nie. Ryzyko audytu związane z wykorzystaniem procedur audytora, raczej jest w reakcji na określone ryzyko klienta, tak? Bo to ryzyko audytu związane z klientem, z nieprawidłowościami, zniekształceniami sprawozdania, powoduje, że biegły rewident planuje określoną reakcję, czyli określone przeprowadzenie określonych procedur i w zależności jakie to ryzyko jest, te procedury też

będą bardziej lub mniej zaawansowane, więc dla mnie odpowiedzią na ryzyko może być zastosowanie na przykład określonych algorytmów, przeglądów bardziej lub mniej zaawansowanych.

11. Proszę ustosunkować się do następujących stwierdzeń:

Wyszczególnienie	1 Zdecydowanie nie	2 Nie	3 Raczej nie	4 Nie mam zdania	5 Raczej tak	6 Tak	7 Zdecydowanie tak
Stosowanie AI przez audytora i/lub klienta powinno wpływać na wysokość opłaty za audyt (wynagrodzenia za audyt)		x					
Stosowanie AI przez klienta powinno wpływać na wzrost wysokości opłaty za audyt			x				
Stosowanie AI przez audytora powinno wpływać na wzrost wysokości opłaty za audyt			x				

Proszę uzasadnić swoje stanowisko. (*free text)*

Ad. 1) Nie, bo co prawda pracochłonność może z tego tytułu spadać, ale procedury, które musi przeprowadzić biegły rewident, ich ryzyko, w związku z tym powiedzmy, niższa pracochłonność, ale może wyższy koszt dzięki temu, że stosujemy jakieś tam bardziej zaawansowane procedury. Myślę, że na tym etapie jeszcze nie powinno to wpływać na cenę, przynajmniej inaczej, wydaje mi się, że na ten moment nie wpływa to na cenę.

Ad. 2) Bo to już wydaje mi się, że na ten moment raczej nie. To jeszcze pewnie jest kwestia tego, na jakim etapie jesteśmy współpracy z klientem. Jeżeli klienta badamy kolejny rok i już znamy te procesy, to być może wtedy jest to argument do tego, że żeby ocenić pracochłonność i czy ryzyko jest mniejsze, i to może mieć wpływ na wycenę. Natomiast trzeba pamiętać o jednej rzeczy, że jeżeli klient stosuje automatyzację, procesy z wykorzystaniem sztucznej inteligencji, to się pojawia inne ryzyko. Że te procesy działają prawidłowo i to też trzeba zbadać. I my biegli rewidenci bardzo często nie mamy tu kompetencji, musimy się na przykład wspomagać ekspertem albo wykonać inne procesy, chociażby na to, żeby stwierdzić, że to działanie jest właściwe, tak? Co później może nam ograniczyć pracę. W związku z tym cena jest raczej planowana, nie raczej tylko na pewno jest określana na początku, jeszcze kiedy do jednostki nie weszliśmy, na podstawie tych wstępnych szacunków związanych z ryzykiem nieodłącznym. W związku z tym wydaje mi się, że na ten moment na pewno w mniejszych firmach audytorskich tego nikt nie bierze pod uwagę. To jest takie moje zdanie. Być może w tych większych firmach tak chociaż też nie wydaje mi się. Dlatego powiedziałabym raczej nie.

Ad. 3) Powiem tak: na dzień dzisiejszy chyba raczej na wzrost rentowności, ale nie wysokości opłaty. Opłaty są ciągle tak niedoszacowane, że nie ma miejsca i przestrzeni na to, żeby tu wykorzystanie AI miałoby zmniejszyć tę cenę. Wykorzystanie sztucznej inteligencji i tak wydaje mi się, że na ten moment powoduje wzrost.

No nie, nie, nie, nie, właśnie my pytamy, że jeśli audytorzy czy biegli rewidenci stosują takie algorytmy narzędzia, to czy powinien od klienta zażądać wyższej opłaty - wyższego wynagrodzenia?

Raczej nie dlatego, że ceny za audyt zgodnie ze standardami powinny opierać się głównie na ryzyku związanym z klientem, na pracochłonności, ryzyku związanym z badaniem. Zatem o tyle może to mieć wpływ, o ile wpływa na zmniejszenie tego ryzyka.

12. W naszej pracy proponujemy rozszerzenie klasycznego modelu ryzyka audytowego o ryzyko sztucznej inteligencji w następujący sposób:

Audit Risk = Ryzyko nieodłączne x Ryzyko kontroli x Ryzyko przeoczenia x Ryzyko AI

gdzie: *Ryzyko AI = Ryzyko AI audytora x Ryzyko AI klienta*

Pytania do rozmowy:

12 a) Czy w Pani/Pana opinii takie rozszerzenie modelu jest uzasadnione? Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. *(free text)*

Właśnie się zastanawiam, ponieważ to ryzyko sztucznej inteligencji, wykorzystania procedur w samym audycie, wpływa na ryzyko przeoczenia, ponieważ im więcej tych procesów zautomatyzowanych, przeglądów i tak dalej, tym to ryzyko przeoczenia może jakby jest niższe, jest bardziej pokryte, tak? Z drugiej strony wykorzystanie sztucznej inteligencji przez klienta może podobnie powodować, że spada ryzyko kontroli albo ryzyko nieodłączne wręcz, bo to zależy, na jakim etapie swojej działalności jest on. W związku z tym zastanawiam się, czy to ryzyko można tak uogólnić jako oddzielny parametr. Raczej ja bym je traktowała jako element szacowania ryzyka, nieodłącznego ryzyka, kontroli ryzyka, przeoczenia w zależności gdzie i na jakim poziomie są wykorzystywane algorytmy.

12 b) Czy według Pani/Pana wiedzy taki model (rozszerzony) jest już obecny w praktyce?

Ja nie znam.

12 c) *Jeśli odpowiedzi na powyższe pytania (jedno lub oba) były twierdzące, dodatkowe pytanie:* **Nasze badanie nie potwierdziło związku między wysokością wynagrodzenia biegłych rewidentów a stosowaniem sztucznej inteligencji przez klienta. Co może być tego przyczyną? *(free text)***

To znaczy badanie rozumiem przeprowadzone przez uczelnię przez Państwa, tak?

Tak.

Ja bym to powiedziała w ten sposób, że to tak na dobrą sprawę nasza rozmowa dzisiaj, tutaj i moje przekonania co do tego tematu potwierdzają te wyniki. Chociaż ja raczej działam na tym mniejszym rynku małych i średnich. Nie badam dużych jednostek. Nie pracuję z wielkimi firmami audytorskimi. A to oznacza, że jednak w tych większych jest podobnie tak jak i w mniejszych w tym zakresie, że szacując cenę wynagrodzenia za usługi audytu nie bierzemy specjalnie pod uwagę wykorzystania sztucznej inteligencji w jednostce. One są tylko i wyłącznie elementem zmniejszającym albo zwiększającym ryzyko na poziomie nieodłącznym czy na poziomie ryzyka kontroli. W związku z tym myślę, że to jest to jest główna przyczyna. Ja powiem szczerze, że nigdy nie zastanawiam się nad tym na etapie szacowania ryzyka nieodłącznego przy planowaniu ceny jakie procesy odbywają się w jednostce przy wykorzystaniu sztucznej inteligencji i tych algorytmów. I tak się teraz jąkam, bo się zastanawiam, czy w ogóle kiedykolwiek się nad tym zastanawiałam? Dlatego, że to z jednej strony mi ułatwić może sprawę, czyli zmniejszyć ryzyko, spowodować, że mogę uzyskać lepsze dane bardziej przejrzyste, bardziej wszechstronne, czyli wielowymiarowe, a z drugiej strony zwiększa to ryzyko dlatego, że nie mam jako biegły rewident takich kompetencji, żeby o ile przypadek nie nastąpi, wykryć nieprawidłowości w działaniu takiego algorytmu, czyli tam, gdzie zwykle jest ingerencja człowieka, że ten algorytm nie zadziałał tak jak powinien.

13. Proszę uszeregować czynniki uwzględnione w zaprezentowanym modelu rozszerzonym według ważności - uwzględniając ich wpływ na ryzyko audytu, **przy założeniu, że 1 oznacza czynnik najbardziej istotny (najważniejszy), 5 – czynnik najmniej istotny. (Uszeregować od najważniejszego do najmniej istotnego).**

Czynnik	Ważność czynnika (1-5) Uszeregować od najważniejszego do najmniej istotnego
Ryzyko nieodłączne	1
Ryzyko kontroli	2
Ryzyko przeoczenia	3
Ryzyko AI audytora	5
Ryzyko AI klienta	4

Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. (*free text)*

To tak: jeśli chodzi o dwa ostatnie, no to tak jak przez cały przebieg naszej rozmowy, to tutaj będę konsekwentna. Są dla mnie najmniej istotne na tym etapie. Natomiast jeśli chodzi o 3 pierwsze, czyli nieodłączne, kontroli, przeoczenia - to na przeoczenia specjalnie nie mamy wpływu, bo ono zależy od nieodłącznego i kontroli. Natomiast te są dla mnie równie ważne, więc no zwykle zaczynamy oczywiście nie od ryzyka nieodłącznego, ale to nie znaczy, że ono jest ważniejsze, tylko ono jest najbardziej niezależne od biegłego rewidenta, od firmy, to jest to co wpływa na jednostkę - jego organizacja. Natomiast ryzyko kontroli oczywiście ma istotne znaczenie wtedy, kiedy chcemy to ryzyko badania obniżyć. To wtedy ryzyko kontroli dobrze, jeżeli jest niższe, w związku z tym jest ono istotne. Zatem gdybyśmy już tak koniecznie chcieli je poszatkować, to chyba po zostawiłabym dokładnie tę kolejność, która jest w tej chwili. No to bym się zastanawiała, czy nie odwrotnie? Ponieważ tak jak mówiłam, mniejsze ryzyko jest u audytora i ja to raczej widzę w zakresie wykorzystania, czyli w reakcji na ryzyko, gdzie ja to ryzyko mogę obniżyć badania, a nie wpływ na samo ryzyko. W związku z tym jeżeli już to tutaj te 2 ostatnie bym może zamieniła: Klienta 4 a audytora 5.

14. Czy, i w jaki sposób przypisanie osobowości prawnej sztucznej inteligencji wpłynęłoby na proces oceny ryzyka badania?

Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź. *(free text)*

W jaki sposób mogłoby to nastąpić? Znaczy tak: to pytanie bym powiedziała jest z gatunku science fiction. Na ten moment nie ma takiej opcji, musi odpowiadać człowiek. Także tego się nie da zrobić, od tego trzeba by zacząć. Ale gdybyśmy się tak przenieśli w takie science fiction to, czy to by wpłynęło na proces oceny ryzyka badania? No pewnie tak, bo w tym momencie, jeżeli ryzyko jest z punktu widzenia biegłego rewidenta, a mogę wykorzystać procedury analityczne sztucznej inteligencji, która bierze za to odpowiedzialność to i ryzyko badania spada.

Rozumiem a czy coś by się musiało zmienić w prawodawstwie, żeby faktycznie coś takiego mogło być zaimplementowane w praktyce?

No z tego co wiem, to na dzień dzisiejszy nie jest możliwe, żeby osobowość prawna mogła być przypisana narzędziu. Tak, czyli to, byłaby jakaś spółka, jakieś osoby, za tym narzędziem by stały, ale druga rzecz i właściwie powinnam to odwrócić, bo akurat w naszym przypadku - w przypadku biegłych rewidentów, mamy ustawę o biegłych rewidentach i firmach audytorskich i no i cóż, odpowiedzialność w całości spoczywa na biegłym rewidencie i na firmie audytorskiej. To jest wprost w ustawie, czyli musielibyśmy sobie wyobrazić sytuację taką, że taką firmą audytorską mogłaby być sztuczna inteligencja, to na ten moment jest po prostu nierealne i myślę, że chyba nie będzie realne.

15. **KNF, PANA, MF, PIBR, biegli, naukowcy - która grupa powinna ustrukturyzować dyskusję o ocenie ryzyka badania w środowisku sztucznej inteligencji? Dlaczego? Proszę uzasadnić swoje stanowisko/swoją odpowiedź.** *(free text)*

Naukowcy zawsze. Bo to jest najbliższe nauce, bo wykorzystanie w praktyce, a szczególnie w kwestii odpowiedzialności, to już jest zupełnie inna bajka. I tak jak mówiliśmy raczej nierealna. Natomiast PIBR, biegli rewidenci - ja myślę, że PIBR w ramach narzędzi i szkoleń, w formie dyskusji, jak najbardziej tak - i to gdzieś tam się dzieje. Ja sobie nie potrafię wyobrazić sytuacji, w której PIBR nie będzie polecał żadnych konkretnych narzędzi. W związku z tym tutaj jakby to ryzyko i ta odpowiedzialność jest biegłego rewidenta, więc PIBR jako organizacja tego na siebie nie weźmie. Jeśli chodzi o KNF i Ministerstwo Finansów, to nie mam wiedzy, czy oni są w ogóle zainteresowani taką dyskusją. Wydaje mi się, że niekoniecznie. Chociaż może KNF w zakresie, ale to nie audytu, to myślę tutaj bardziej w zakresie nadzoru nad bankami, nad tym systemem finansowym. To być może już nawet wykorzystują takie narzędzia, ale to wewnętrznie nie słyszałam, przynajmniej jak do nas nawet występowali z jakimiś tam propozycjami wspólnych szkoleń czy tematów dla biegłych to ten temat nie widziałam, żeby było gdziekolwiek poruszane. No a PANA to jest nadzór nad działalnością biegłych rewidentów, więc oni tej dyskusji podgrzewać na pewno nie będą.

16. **Czy jest coś, co chciałby/chciałaby Pan/Pani dodać/podkreślić w kwestii omawianej problematyki badawczej?** *(free text)*

Niezmiernie ciekawy temat, aczkolwiek bym powiedziała temat, który mógłby być wywołany. Ja się nie spotkałam w praktyce z dyskusją nad tym tak daleko idącym, oczywiście gdzieś tam się pojawia nie od dziś temat narzędzi, gdzie ktoś coś tworzy. Teraz, szczególnie kiedy są jednolite pliki kontrolne, one pracują. W związku z tym niezależnie od tego, jaki kto ma system w firmie, to gdzieś to na pliku, który jest jednolity, więc łatwiej jest nam analizować te księgi, a to powoduje, że łatwiej jest opracować takie algorytmy, bo wsad jest ten sam jednolity, w tej samej formule, w tym samym formacie, więc powoli gdzieś tam się pewnie pojawiają. Na pewno w statystyce, w takich przeglądach analitycznych, te narzędzia są wykorzystywane. I takie narzędzia interesują biegłych i to się na pewno dzieje. Natomiast powiem po kilku pytaniach, widzę, że jakby ten nos naukowca, czyli ktoś kto opracowywał te pytania to właśnie ma takie podejście naukowe, czyli znając realia i przepisy, którymi kierujemy się wykonując zawód biegłego rewidenta wiemy, że niektóre z tych rozwiązań na dzień dzisiejszy są po prostu nierealne. Że z punktu widzenia narzędzia ułatwiającego pracę biegłemu rewidentowi na pewno tak - to jest temat, który jest ważny i który myślę, będzie się cały czas rozwijał. Szczególnie teraz, kiedy od lat mamy postępującą, ja bym powiedziała nawet jedno, zawsze nazywam rewolucją w zakresie elektronizacji rachunkowości chyba nie tylko w Polsce, ale w ogóle na świecie, a w Europie na pewno. Takie moje dodatkowe pytanie, czego by Pani najbardziej oczekiwała? Czyli co według Pani najbardziej by ułatwiło Pani pracę biegłego rewidenta w kontekście tej postępującej digitalizacji/ucyfrowienia rachunkowości i coraz większego zastosowania tych nowych rozwiązań informatycznych?

No właśnie narzędzia, ponieważ te narzędzia gdzieś tam się pojawiają, ale one są tworzone i w związku z tym szczególnie do plików JPK. Już coraz więcej jest takich systemów, które nam ułatwiają, czyli to wszystko, co my możemy sobie zrobić w Excelu, bo ten plik ma to do siebie, że go dość łatwo się do Exela pobiera, ale potem trzeba się nad nim napracować, żeby móc te dane powiązać ze sobą, porobić analizy porównawcze pomiędzy tymi plikami, bo to są pliki z księgi głównej i z ksiąg pomocniczych. Teraz narzędzia, które powstają, a których ciągle jeszcze mało, w których są gotowe algorytmy, które te analizy przeprowadzą, to jest coś, co bardzo się przydaje, bo to mi po prostu bardzo, bardzo oszczędza czas, a jednocześnie, tak jak powiedziałam, my dzisiaj jesteśmy w stanie czasem zbadać niemalże 100% zapisów dzięki temu, że mamy faktury elektroniczne w postaci JPK, EFS. Tak więc jeżeli mogę od klienta otrzymać je (JPK) bo są wszystkie w jednolitym systemie, wszystkie są w tym systemie wystawiane i do

tego mam księgi i do tego mam JPK VAT, to ja jestem w stanie 100% faktur zbadać gdzie, w jaki sposób, czy one prawidłowo zostały ujęte. No to co było kiedyś nie do pojęcia i to w sytuacji, kiedy mogę mieć tych dokumentów nie 1000, ale miliony, prawda? W związku z tym to na pewno i w tym w tym zakresie myślę, że biegli rewidenci na pewno są zainteresowani takimi narzędziami i to obserwują, ale takich narzędzi nie jest za wiele. To też trzeba wziąć pod uwagę, że dla producentów to jest mało ciekawy ten polski rynek audytorski. Wiem, że urzędy skarbowe korzystają z takich systemów, którego nazwy w tej chwili nawet zapomniałam. To jeden z najbardziej popularnych, niektórzy biegli również z niego korzystają, bo jest ogólnie dostępny do losowania dokumentów, do takich analiz. Więc gdzieś takie programy powstają, natomiast właśnie no z tego samego, co korzystają organy skarbowe. My biegli rewidenci również myślę, że może nawet szerzej, bo ukierunkowani na konkretne działania albo na konkretne firmy. Ale te narzędzia albo nie są tak łatwo dostępne, albo nie są tak intratne finansowo, żeby w mniejszych firmach audytorskich opłacało się z biegłym rewidentem implementować je w firmach.